GRADA

DĚTSKÉ ZUBNÍ LÉKAŘSTVÍ

Romana Koberová Ivančaková
Vlasta Merglová
a kolektiv

NAVRŽENO VE SPOLUPRÁCI
SE ZUBNÍMI LÉKAŘI

HALEON

2× SILNĚJŠÍ OCHRANA[1]

pro tenkou dětskou sklovinu

[1]Zubní pasty Sensodyne Pronamel Kids a Junior poskytují 2× silnější ochranu skloviny před kyselinami ve srovnání s přirozenou obranyschopností vašich úst, sklovina mléčných zubů je tenčí a náchylnější k zubnímu kazu než sklovina zubů stálých. S iontovou formou fluoridu pro remineralizaci zubů (při pravidelném čištění zubů 2× denně). Zubní pasty **Sensodyne Pronamel Kids** a **Sensodyne Pronamel Junior** jsou kosmetické přípravky.

V případě otázek kontaktujte, prosím: Haleon Czech Republic s.r.o., Hvězdova 1734/2c, 140 00 Praha 4, e-mail: mystory.cz@haleon.com.
Případné nežádoucí účinky, prosím, hlaste na: SafetyReportingEMEA@haleon.com.
Ochranné známky jsou vlastněné nebo licencované skupinou společností Haleon.
©2026 skupina společností Haleon nebo poskytovatel příslušné licence.
Datum vypracování materiálu: 04/2026. PM-CZ-SENO-26-00028

SPOKAR

Úsměv slouží všem

Pečujte o něj s kartáčky SPOKAR

spokar.com

Děkujeme společnostem, které v této publikaci inzerují nebo její vydání jiným způsobem podpořily (v abecedním pořadí):

COLGATE-PALMOLIVE Česká republika spol. s r.o.
HALEON Slovakia s.r.o.
JPS s.r.o.
Linde Gas a.s.
Procter & Gamble
Spokar a.s.

DĚTSKÉ ZUBNÍ LÉKAŘSTVÍ

Romana Koberová Ivančaková
Vlasta Merglová
a kolektiv

GRADA Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy
Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude ***trestně stíháno****. Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou* ***bez souhlasu nositele práv zakázány****.*

prof. MUDr. Romana Koberová Ivančaková, CSc.; prof. MUDr. Vlasta Merglová, CSc., a kolektiv

Dětské zubní lékařství

Editorky:

prof. MUDr. Romana Koberová Ivančaková, CSc.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

prof. MUDr. Vlasta Merglová, CSc.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Plzni Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Plzeň

Kolektiv autorů:
doc. MUDr. Vlasta Dostálová, Ph.D.
MUDr. Lukáš Eimer
MUDr. Hana Hecová, Ph.D.
MUDr. Daniel Hrušák, Ph.D.
prof. MUDr. Jan Kilian, DrSc.
prof. MUDr. Romana Koberová Ivančaková, CSc.
doc. MUDr. Magdaléna Koťová, Ph.D.
MUDr. Pavel Krupka
† prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.
doc. MUDr. Yvona Mazurová, CSc.
prof. MUDr. Vlasta Merglová, CSc.
doc. MUDr. Omid Moztarzadeh, Ph.D.
MUDr. Pavla Pokorná, Ph.D.
doc. MUDr. Vladimíra Radochová, Ph.D.
PharmDr. Petra Rozsívalová, Ph.D.

Recenzenti:

MUDr. Jana Kaiferová, PhD.
Oddelenie detského zubného lekárstva I. stomatologickej kliniky Lekárskej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Univerzitnej nemocnice L. Pasteura v Košiciach

MUDr. Přemysl Krejčí, Ph.D.
Dětská ambulance Kliniky zubního lékařství Lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Fakultní nemocnice Olomouc

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

Kapitola 10 byla podpořena grantem Univerzity Karlovy SVV 260 785.

Práce vznikla za podpory výzkumného záměru "COOPERATIO Program (UK) Research Area Dental medicine".

Obrázky a fotografie dodali autoři, pokud není uvedeno jinak. Fotografie dětí jsou publikovány se souhlasem jejich zákonných zástupců. Obrázky 2.1, 2.2, 2.3, 2.4a–c, 2.5, 2.6a, 2.7, 2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 3.3, 3.12, 3.13, 7.12, 23.3, 12.11 překreslil a upravil Jiří Hlaváček. Obr. 3.10, 8.2–8.12, 19.6, 20.12a, 20.12b, 21.1 vytvořeny redakcí.

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2026

© Grada Publishing, a.s., 2026

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 10254. publikaci
Šéfredaktorka lékařské literatury MUDr. Michaela Lízlerová
Odpovědná redaktorka BcA. Radka Jančová, DiS.
Sazba a zlom Bc. Jaroslav Kolman
Počet stran 450
1. vydání, Praha 2026
Vytisklo TISK CENTRUM s.r.o., Moravany u Brna

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-8207-7 (pdf)
ISBN 978-80-271-1686-7 (print)

Seznam autorů

doc. MUDr. Vlasta Dostálová, Ph.D.
Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

MUDr. Lukáš Eimer
Dětská klinika Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

MUDr. Hana Hecová, Ph.D.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Plzni Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Plzeň

MUDr. Daniel Hrušák, Ph.D.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Plzni Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Plzeň

prof. MUDr. Jan Kilian, DrSc.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Plzni Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Plzeň

prof. MUDr. Romana Koberová Ivančaková, CSc.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

doc. MUDr. Magdaléna Koťová, Ph.D.
Stomatologická klinika 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady

MUDr. Pavel Krupka
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

† prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.
Ústav preventivního lékařství Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

doc. MUDr. Yvona Mazurová, CSc.
Ústav histologie a embryologie Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

prof. MUDr. Vlasta Merglová, CSc.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Plzni Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Plzeň

doc. MUDr. Omid Moztarzadeh, Ph.D.
Ústav Anatomie Lékařské fakulty v Plzni Univerzity Karlovy
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Plzni Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Plzeň

MUDr. Pavla Pokorná, Ph.D.
Ústav farmakologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

doc. MUDr. Vladimíra Radochová, Ph.D.
Stomatologická klinika Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

PharmDr. Petra Rozsívalová, Ph.D.
Katedra sociální a klinické farmacie Farmaceutické fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové

Recenzenti:

MUDr. Jana Kaiferová, PhD.
Oddelenie detského zubného lekárstva
I. stomatologickej kliniky Lekárskej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Univerzitnej nemocnice L. Pasteura v Košiciach

MUDr. Přemysl Krejčí, Ph.D.
Dětská ambulance Kliniky zubního lékařství Lékařské fakulty Univerzity Palackého a Fakultní nemocnice Olomouc

Obsah

Seznam autorů VI

Předmluva XIII

Úvod: Definice a náplň dětského zubního lékařství XIV

1 Historie dětského zubního lékařství 1
Jan Kilian

2 Vývoj orofaciální oblasti a zubů 3
Yvona Mazurová

2.1 Vývoj obličeje 3
2.2 Vývoj patra (palatogeneze) 5
2.3 Vývoj nosních dutin 7
2.4 Vývoj paranazálních dutin 7
2.5 Vývoj čelistí 8
2.6 Vývoj jazyka 9
2.7 Vývoj zubů (odontogeneze) 10
2.8 Vývoj periodoncia a alveolu 16

3 Anatomie hlavy, čelistí a dutiny ústní 19
Omid Moztarzadeh, Vlasta Merglová

3.1 Kosti lebky 19
3.2 Lebka novorozence 20
3.3 Svaly hlavy 22
3.4 Nervy hlavy a krku 24
3.5 Cévní zásobení hlavy 26
3.6 Lymfatické uzliny hlavy a krku 27
3.7 Cavitas (cavum) oris 28
3.8 Slinné žlázy 34
3.9 Kolemčelistní prostory 36

4 Anatomie dočasných a stálých zubů 39
Vlasta Merglová, Hana Hecová

4.1 Anatomie dočasných zubů 39
4.2 Anatomie stálých zubů 42
4.3 Rozdíly mezi dočasnými a stálými zuby 51

5 Prořezávání dočasných a stálých zubů, komplikace prořezávání 53
Vlasta Merglová

5.1 Prořezávání zubů 53
5.2 Prořezávání dočasných zubů 54

5.3 Funkční stadia dočasné dentice 54
5.4 Vývoj a prořezávání stálého chrupu 55
5.5 Vývojová stadia zubů 56
5.6 Komplikace prořezávání zubů 57

6 Komunikace s dítětem a jeho doprovodem v ordinaci zubního lékaře 61
Romana Koberová Ivančaková, Jiří Mareš
6.1 Zvláštnosti komunikace s dětským pacientem 63
6.2 Zvláštnosti komunikace lékaře s rodiči dítěte 63
6.3 Strach dítěte ze zubního ošetření 64
6.4 Dětská bolest ve stomatologii 65

7 Vyšetření dítěte v ordinaci zubního lékaře. Zobrazovací vyšetřovací metody 67
Vlasta Merglová
7.1 Vyšetření dítěte 67

8 Lokální anestezie 85
Vlasta Merglová, Romana Koberová Ivančaková
8.1 Lokální anestetika 85
8.2 Způsoby aplikace anestetik u dětí 88

9 Sedace při vědomí a celková anestezie 97
Vlasta Merglová
9.1 Sedace při vědomí (analgosedace) 97
9.2 Celková anestezie 102

10 Farmakoterapie u dětí a specifika pro zubní lékařství 105
Petra Rozsívalová, Pavla Pokorná
10.1 Část 1. 105
10.2 Část 2. 112

11 Zubní kaz u dětí 139
Romana Koberová Ivančaková
11.1 Etiologie zubního kazu v dětském věku 139
11.2 Epidemiologie zubního kazu u dětí 142
11.3 Mikrobiologie zubního kazu 143
11.4 Diagnostika zubního kazu u dětí 144
11.5 Zubní kaz v dočasné dentici 148
11.6 Zubní kaz ve stálé dentici 161

12 Onemocnění zubní dřeně 171
Romana Koberová Ivančaková
12.1 Endodontické ošetření dočasné dentice 171
12.2 Endodontické ošetření stálých zubů s nedokončeným vývojem kořene 178

13 Onemocnění parodontu dětí ... 189
Vladimíra Radochová
13.1 Rozdíly mezi parodontem dětského věku a dospělou populací ... 189
13.2 Gingivitida podmíněná dentálním mikrobiálním plakem ... 191
13.3 Lékově podmíněná hyperplazie gingivy ... 192
13.4 Onemocnění gingivy nesouvisející se zubním mikrobiálním plakem ... 193
13.5 Parodontitida ... 193
13.6 Mukogingivální onemocnění/deformity ... 200

14 Onemocnění ústní sliznice ... 205
Romana Koberová Ivančaková
14.1 Herpetická gingivostomatitida ... 205
14.2 Multiformní erytém ... 206
14.3 Pyogenní granulom ... 207
14.4 Angulární cheilitida ... 208
14.5 Orální kandidóza ... 208
14.6 Traumatická stomatitida ... 209
14.7 Epulis ... 209
14.8 Recidivující afty ... 210
14.9 Anomálie jazyka a retní uzdičky ... 212
14.10 Hemangiom, lymfangiom ... 213
14.11 Orální projevy běžných infekčních chorob v dětském věku ... 215

15 Onemocnění slinných žláz ... 217
Daniel Hrušák
15.1 Vyšetření slinných žláz ... 217
15.2 Vrozené vady slinných žláz ... 217
15.3 Záněty slinných žláz ... 218
15.4 Retenční cysty slinných žláz ... 220
15.5 Sialolitiáza ... 220
15.6 Sialózy ... 220
15.7 Nádory slinných žláz ... 221

16 Systémová onemocnění a jejich projevy v dutině ústní ... 223
Romana Koberová Ivančaková
16.1 Astma ... 223
16.2 Kardiovaskulární onemocnění ... 224
16.3 Nefrotický syndrom ... 225
16.4 Hypofosfatázie ... 225
16.5 X-vázaná hypofosfatemická křivice ... 227
16.6 Diabetes mellitus ... 228
16.7 Celiakie ... 229
16.8 Crohnova choroba ... 229
16.9 Cystická fibróza ... 230
16.10 Krvácivé choroby ... 230
16.11 Trombocytopenie ... 231

16.12 Neutropenie ... 232
16.13 Epilepsie ... 232
16.14 Pacienti s nádorovým onemocněním ... 233

17 Vývojové a získané poruchy zubů a tvrdých zubních tkání ... 235
Vlasta Merglová, Romana Koberová Ivančaková
17.1 Vývojové anomálie zubů ... 235
17.2 Vývojové anomálie tvrdých zubních tkání ... 249
17.3 Změny tvrdých zubních tkání způsobené zevními příčinami ... 261
17.4 Diskolorace tvrdých zubních tkání ... 264
17.5 Anomálie polohy zubů ... 265
17.6 Anomálie vývoje a prořezávání z hlediska časového ... 269

18 Protetické ošetření v dětském věku ... 273
Romana Koberová Ivančaková, Pavel Krupka
18.1 Protetické ošetření v dočasné dentici ... 273
18.2 Protetické ošetření ve smíšené dentici ... 274
18.3 Protetické ošetření ve stálé dentici ... 277

19 Vývoj okluze, diagnostika ortodontických anomálií, ortodontická léčba ... 279
Magdaléna Koťová
19.1 Úvod ... 279
19.2 Význam a cíle ortodontické léčby ... 280
19.3 Etiologie ortodontických anomálií ... 280
19.4 Diagnostika ortodontických anomálií a vyšetření v ortodoncii ... 280
19.5 Vývoj dentice a okluze z ortodontického hlediska ... 284
19.6 Ortodontická léčba ... 286
19.7 Přehled indikací ortodontické léčby v dočasné dentici, v období výměny chrupu a u dospělých ... 291
19.8 Ortodontické aparáty ... 291

20 Dentoalveolární chirurgie u dětí ... 295
Daniel Hrušák, Vlasta Merglová
20.1 Souhlas s výkonem a právní aspekty ... 295
20.2 Druhy dentoalveolárních výkonů ... 295

21 Úrazy zubů u dětí ... 311
Romana Koberová Ivančaková
21.1 Epidemiologie úrazů zubů u dětí ... 311
21.2 Etiologie úrazů zubů u dětí ... 311
21.3 Vyšetření dítěte ... 312
21.4 Klasifikace úrazů zubů ... 313
21.5 Úrazy dočasných zubů ... 316
21.6 Úrazy stálých zubů ... 321
21.7 Poranění gingivy a ústní sliznice ... 334

22 Úrazy měkkých tkání dutiny ústní, obličeje a čelistních kostí ... 337
Daniel Hrušák
22.1 Stručný přehled obecné obličejové traumatologie ... 337
22.2 Poranění měkkých tkání obličeje ... 337
22.3 Poranění obličejového skeletu ... 339
22.4 Diagnostika obličejových poranění ... 342
22.5 Specifické aspekty poranění obličeje u dětí ... 343
22.6 Zlomeniny obličejového skeletu u dětí ... 344
22.7 Syndrom týraného dítěte ... 345

23 Záněty v orofaciální oblasti – lymfadenitidy, osteomyelitidy, kolemčelistní záněty ... 347
Daniel Hrušák, Vlasta Merglová
23.1 Onemocnění lymfatických uzlin u dětí ... 348
23.2 Osteomyelitidy čelistních kostí ... 352
23.3 Kolemčelistní záněty ... 355

24 Cysty čelistí a obličeje u dětí ... 359
Daniel Hrušák, Vlasta Merglová
24.1 Příznaky a vyšetření ... 359
24.2 Terapeutické možnosti ... 359
24.3 Dělení cyst ... 360
24.4 Vývojové odontogenní cysty ... 360
24.5 Vývojové neodontogenní cysty ... 362
24.6 Inkluzní cysty novorozenců a kojenců ... 363
24.7 Zánětlivé cysty ... 364
24.8 Retenční cysty slinných žláz ... 364
24.9 Cysty měkkých tkání na krku ... 366
24.10 Solitární kostní cysta ... 366

25 Onemocnění čelistního kloubu ... 369
Daniel Hrušák
25.1 Rozdělení poruch temporomandibulárního kloubu ... 369
25.2 Etiologie poruch temporomandibulárního kloubu ... 369
25.3 Vyšetření ... 369
25.4 Léčba ... 370

26 Nádorová onemocnění orofaciální oblasti v dětském věku ... 373
Daniel Hrušák
26.1 Diagnostika ... 373
26.2 Stručný přehled orofaciálních nádorů u dětí ... 374
26.3 Onkologická léčba ... 377

27 Děti se speciálními potřebami ... 379
Romana Koberová Ivančaková
27.1 Poruchy autistického spektra ... 379
27.2 ADHD ... 380
27.3 Downův syndrom ... 381
27.4 Pacienti s mentálním postižením ... 381

28 Prevence zubního kazu u dětské populace ... 383
Romana Koberová Ivančaková
28.1 Základní rámec problematiky zubního kazu a jeho prevence v dětské populaci ... 383
28.2 Léčebně preventivní a profylaktické metody ke kontrole progrese kazivých lézí ... 383
28.3 Analýza rizika zubního kazu ... 384
28.4 Individuální plán preventivních opatření ... 386
28.5 Výživa v prevenci zubního kazu ... 387
28.6 Hygiena dutiny ústní ... 389
28.7 Fluoridy v prevenci zubního kazu ... 393
28.8 Bangkokská deklarace ... 396

29 Akutní stavy u dětí ve stomatologické praxi ... 401
Lukáš Eimer
29.1 Anafylaxe, alergická reakce ... 401
29.2 Požití cizího tělesa ... 402
29.3 Aspirace cizího tělesa ... 402
29.4 Toxické účinky anestetik ... 403
29.5 Mdloba (synkopa) ... 403
29.6 Křeče ... 404
29.7 Psychogenní stavy ... 404
29.8 Hypoglykemie ... 404
29.9 Doporučené vybavení (nikoliv povinné) stomatologické ordinace pro řešení akutních stavů u dětí ... 404

30 Kardiopulmonální resuscitace dětí ve stomatologické praxi ... 407
Vlasta Dostálová
30.1 Etiologie srdeční zástavy u dětí ve stomatologii ... 407
30.2 Anafylaxe ... 411
30.3 Hypoglykemie ... 412
30.4 Základní resuscitace dětí do 18 let ... 413
30.5 Vdechnutí cizího tělesa ... 416

Seznam zkratek ... 419

Souhrn ... 422

Summary ... 423

Rejstřík ... 425

elmex®

DĚTSKÁ a JUNIOR
ověřená účinnost v prevenci zubního kazu

DOPORUČENÉ DÁVKOVÁNÍ#

Zubní pasta první prořezaný zub až 2 roky 1 000 ppm fluoridových iontů	zrnko rýže	**Zubní pasta od 6 let** 1 450 ppm fluoridových iontů	až celá hlava kartáčku
Zubní pasta 2–6 let 1 000 ppm fluoridových iontů	malý hrášek	**Ústní voda od 6 let** 100–250 ppm fluoridových iontů	10 ml

#Zdroj: www.eapd.eu/posts/item/guidelines-for-fluoride-use-in-children
Zubní pasty a ústní vody elmex® jsou kosmetické přípravky.

COLGATE-PALMOLIVE, Česká republika spol. s r. o., Rohanské nábřeží 678/23, Karlín, 186 00 Praha 8, www.elmex.cz. Datum vypracování inzerce: 4/2026

Předmluva

Kolektiv autorů pod vedením editorek prof. MUDr. Romany Koberové Ivančakové, CSc., a prof. MUDr. Vlasty Merglové, CSc., připravil odbornou publikaci Dětské zubní lékařství. Cílem bylo představit dětské zubní lékařství jako moderní lékařský obor s úzkou vazbou na pediatrii, psychologii a další disciplíny. Kniha vznikla z několika důvodů. Jedním z nich byl celoživotní zájem editorek o problematiku dětského zubního lékařství, jejich zkušenosti z klinické i vědecké práce a z pregraduální i postgraduální výuky. Důvodem pro napsání publikace byl i nedostatek učebních textů, které by zahrnovaly celou problematiku oboru dětské zubní lékařství. Rozhodnutí napsat učebnici předcházelo v roce 2011 vydání skript Dětské zubní lékařství. Dalším důvodem bylo to, že učebnice dětského zubního lékařství byla dlouhodobě nedostupná, neboť poslední vydání Dětské stomatologie autorů Jaroslav Komínek, Eva Rozkovcová a Michal Semján bylo v roce 1988.

Kniha se věnuje nejen základním aspektům prevence a péče o dutinu ústní dětí, ale také vztahům ke styčným oborům, zejména pediatrii, psychologii a ortodoncii. Dutina ústní u dítěte je vnímána jako součást celého vyvíjejícího se organismu s tím, že patologické změny v dutině ústní mají výrazný vliv na vývoj a prospívání. Do knihy jsou zařazeny také kapitoly zabývající se anatomií hlavy, farmakologickou léčbou, komunikací s dětským pacientem, akutními stavy v pediatrii a kardiopulmonální resuscitací dětí. Text se opírá o poznatky medicíny založené na důkazech.

Publikace Dětské zubní lékařství je určena pregraduálním i postgraduálním studentům, praktickým zubním lékařům a všem, kteří se věnují ošetřování dětských pacientů.

Všem spoluautorům patří velké poděkování za jejich ochotu, vstřícnost a pracovní nasazení. Poděkování patří rovněž nakladatelství Grada za výbornou spolupráci.

prof. MUDr. Romana Koberová Ivančaková, CSc.; prof. MUDr. Vlasta Merglová, CSc.

Úvod: Definice a náplň dětského zubního lékařství

Dětské zubní lékařství je léčebně preventivní obor, který zahrnuje všechny aspekty péče o orální zdraví dětí – dle Úmluvy o právech dítěte se za dítě považuje jedinec mladší 18 let věku. Zabývá se prevencí, diagnostikou, léčením a výzkumem onemocnění, úrazů, vývojových poruch zubů, chrupu a všech tkání dutiny ústní a tkání, které s ní topograficky souvisí.

Obor vychází ze základních znalostí ostatních disciplín zubního lékařství i psychologie a aplikuje je na vyvíjející se organismus a orofaciální soustavu. Dětské zubní lékařství je úzce spjato s pediatrií a spolupráce s dětskými praktickými lékaři i nemocničními pediatry je v péči o orofaciální zdraví dětí zcela esenciální. Je zde kladen důraz na specifické potřeby dětských pacientů a na komunikaci s dítětem a s jeho rodiči nebo zákonnými zástupci.

Cílem tohoto oboru je zabezpečit adekvátní úroveň orálního zdraví dětského pacienta a předcházet všem onemocněním orofaciální soustavy tím, že jsou zahájena včas preventivní opatření. Prevence onemocnění od raného věku umožňuje prořezávání dočasných a stálých zubů, ale také nerušený vývoj celé orofaciální soustavy. Dětské zubní lékařství se dále soustředí na včasnou diagnostiku a léčení chorob orofaciální soustavy, zejména zubního kazu a jeho komplikací, onemocnění parodontálních tkání a sliznice dutiny ústní, vývojových poruch zubů a zubních tkání, úrazů zubů a tkání dutiny ústní. Mimo to je součástí náplně tohoto oboru také včasná diagnostika ortodontických anomálií, cyst a nádorů v orofaciální oblasti a diagnostika a léčba onemocnění slinných žláz a temporomandibulárního kloubu. Dětské zubní lékařství se také zabývá problematikou ošetřování dětí nespolupracujících, dětí s celkovými závažnými chorobami a dětí, které vyžadují speciální přístup. Při péči o děti a dospívající je třeba zohlednit odlišnosti týkající se somatického vývoje ale také rozdíly psychologické.

Péče o orální zdraví dětí a dospívající se neobejde bez spolupráce s ortodontisty, pediatry, anesteziology, neurology, psychology a dalšími specialisty.

Literatura

United Nations. Convention of the Rights of the Child. New York, 28 November 1989.

1 Historie dětského zubního lékařství

Jan Kilian

Zatímco zpráv a dat o stomatologické péči o dospělé v Čechách a na Moravě v 19. století i první polovině 20. století vzniklo značné množství, údajů o dětské zubní péči z tohoto období je poměrně málo. Zubní lékařství v této době mělo převážně jen kurativní charakter, péče o dospělé i děti byla především záležitostí praktických lékařů nebo dentistů, odborných zubních lékařů bylo tehdy poměrně málo.

Přesný celkový stav orálního zdraví českých dětí nebyl dlouho znám a navíc značná část rodičů si potřebu zubní péče u dětí buď neuvědomovala, nebo ji podceňovala: rozšířen býval například i názor, že „dočasné zuby není třeba ošetřovat, neboť dětem vyrostou nové". Řada dětí z chudých rodin zůstávala neošetřena i z ekonomických důvodů.

V roce 1904 proto Spolek českých zubních lékařů začal usilovat o to, aby obce nechávaly ošetřovat zuby chudým dětem na vlastní náklad. Prvním školním zubním lékařem byl v roce 1905 v Novém Bydžově jmenován dr. Ort. V roce 1907 ustanovila pražská obec 6 zubních lékařů s povinností poskytovat chudým dětem nejnutnější zubní ošetření. Později byl zřízen i Městský školní zubní ústav. V Brně obec stanovila dokonce 14 zubních lékařů, kteří na náklad obce měli ošetřovat chrup chudé školní mládeže, ale již za 3 měsíce byl tento způsob pro příliš velké náklady zrušen a byla zřízena tzv. Školní zubní klinika. V letech 1930–1940 bylo v Brně díky prof. Bažantovi a jeho spolupracovníkům vyšetřeno a ošetřeno přes 12 000 dětí.

V období mezi oběma světovými válkami zájem lékařů o dětskou zubní péči zvolna narůstal. V roce 1933 byla založena společnost Péče o chrup mládeže, v roce 1934 vydal MUDr. O. Hlaváč první učebnici Dětské zubní lékařství a jeho úkoly, která shrnovala soudobé moderní poznatky oboru.

Jisté oživení zájmu o dětskou zubní péči nastalo po 2. světové válce. První oddělení pro stomatologické ošetřování dětí vzniklo roku 1946 v Praze na klinice prof. Kostečky a v roce 1948 i na klinice prof. Neuwirta. Počátky dětské stomatologie jakožto samostatného oboru lze ztotožnit se založením dětských oddělení na klinikách. K rozvoji oboru významně přispěli i stomatologové a autoři prvních českých učebnic prof. Křečan, prof. Komínek, prof. Toman, doc. Rozkovcová; přispělo také zavádění dětské stomatologie jako samostatného oboru do výuky na lékařských fakultách.

Významný kvalitativní posun v dětské stomatologické péči nastal v roce 1953 po zavedení tzv. Systematické péče o chrup mládeže (SPOCH). Šlo o tehdy velmi pokrokové opatření, které ukládalo Okresním ústavům národního zdraví (OÚNZ) povinnost zajistit dvakrát ročně preventivní prohlídku chrupu a ústní dutiny u všech školních dětí ve věku 6–15 let a neprodleně jim zajistit případnou potřebnou péči, především ošetření zubních kazů a léčbu významných ortodontických anomálií. Tato péče byla později rozšířena i na děti předškolní. Děti byly dvakrát ročně prohlíženy buď přímo ve škole, nebo v doprovodu pedagogů v blízkém zdravotnickém zařízení. V rámci SPOCH byla zaváděna i další preventivní opatření (propagace a nácvik ústní hygieny dětí, zavádění fluoridace pitné vody nebo lokální fluoridace zubů v ordinacích, propagace správné výživy apod.). Stav ústního zdraví dětí byl monitorován (zejména sledováním indexů KPE a kpe) a porovnáván se stavem orálního zdraví dětí v jiných zemích. Na uvedených opatřeních se podílela řada zubních lékařů, z nichž někteří se časem věnovali

výhradně péči o mladou generaci. Byla také zavedena specializační atestace z oboru dětské stomatologie, která však byla později bezdůvodně zrušena.

S narůstajícím významem oboru přibýval u odborné veřejnosti i zájem o sdílení zkušeností a založení zájmové organizace sdružující lékaře v oboru dětské stomatologie. Z iniciativy uznávané vedoucí osobnosti a zakladatele moderní české dětské stomatologie prof. MUDr. Jaroslava Komínka, DrSc. (1920–1986) byla 4. 4. 1969 založena Sekce pro dětskou stomatologii při Československé stomatologické společnosti. Jejím cílem bylo pomáhat při vytváření vhodných podmínek pro pedostomatologickou péči, být celostátním zastupujícím orgánem dětských stomatologů, hájit jejich stavovské zájmy a pomáhat při zvyšování odborné úrovně všech pracovníků v oboru. Předsedou sekce v letech 1969–1982 byl zvolen prof. Komínek, později (1982–1990) prof. J. Kilian. V roce 1990 se transformovala sekce pod vedením prof. V. Merglové v samostatnou Českou společnost pro dětskou stomatologii. Sekce i Společnost uspořádaly za dobu své existence značný počet školicích akcí, konferencí, sjezdů s mezinárodní účastí, podílely se na modernizaci výuky na českých lékařských fakultách, spolupracovaly s několika zahraničními partnerskými organizacemi a mimo jiné jejich členové přednesli množství přednášek v ČR i zahraničí.

Významným stimulem pro další rozvoj české pedostomatologie byl i vznik Dětské stomatologické kliniky v Praze-Motole v roce 1970. Klinika, kterou založil a do roku 1986 vedl prof. Komínek, se stala odborným a školicím centrem mezinárodního významu.

Postavení dětské stomatologie v rámci základního oboru stomatologie je obdobné jako postavení pediatrie v rámci oboru všeobecného lékařství. Obor, který se ve svých počátcích zabýval jen péčí o zuby, se postupně změnil v péči o celou ústní dutinu dítěte, včetně okolních tkání. Moderní dětská stomatologie nyní také plně respektuje vzájemné souvislosti a vazby stavu orálního zdraví dítěte s celkovým zdravotním stavem jeho organismu.

Podle Světové zdravotnické organizace patří do kategorie „dítě" lidský jedinec mladší 18 let. Je proto nutné při ošetření dětí volit k různým věkovým skupinám odlišný přístup. Dětský stomatolog proto musí nejen znát a volit psychologický přístup k dítěti kteréhokoliv věku, ale musí umět i používat vhodné prostředky k potlačení bolesti spojené s ošetřením, musí umět pracovat účelně a pokud možno rychle. Soudobá dětská stomatologie v sobě zahrnuje téměř všechny další stomatologické obory, i proto patří stomatologická péče o děti mezi nejnáročnější disciplíny oboru.

Státem organizovaná systematická péče (SPOCH) přinesla za dobu své existence významné zlepšení stavu orálního zdraví mladé generace, avšak po roce 1989 byla SPOCH bez náhrady zrušena a odpovědnost za orální zdraví dětí přešla v plné míře pouze na rodiče, což se významně a negativně projevilo na nárůstu počtu neošetřených dětí i na stavu jejich orálního zdraví.

Současná stomatologická péče o děti je v České republice převážně v rukách praktických zubních lékařů, speciální péči pak poskytují především dětská oddělení stomatologických klinik nebo soukromá zařízení se zaměřením na dětskou stomatologickou péči.

Literatura

Česká společnost pro dětskou stomatologii. Archiv České společnosti pro dětskou stomatologii. Plzeň: Stomatologická klinika.

Komínek J. 75 let České stomatologické společnosti. Praha: 1972. p. 54-57.

Plevová V. K vývoji dětské zubní péče. Prakt Zub Lek. 1956;(3):48-53.

Konec ukázky